

משרד התנועה והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

גליונות לעיון בפרשות השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושש

26

פרק י'
א - כ"ה

בחצלותך (תשכ"ז)

א. ז' ובהקהל את הקהל תתקעו ולא תריעו

רש"י לפי שהוא אומר (י' ב') "והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות" מה מקרא העדה תוקע בשני כהנים ובשתייהן שנ' (ג') "ותקעו בהן ונועדו אליך כל העדה", אף מסע המחנות בשתייהן?
יכול מה מסע המחנות תוקע ומריע ותוקע, אף מקרא העדה תוקע ומריע ותוקע ומעחה אין חלוק בין מקרא העדה למסע את המחנות? ת"ל: "ובהקהל את הקהל וכו'", לומר שאין תרועה למקרא העדה, והוא הדין לנשיאים.
הרי סימן לשלשתם: מקרא העדה בשתיים, ושל נשיאים באחת, וזו וזו אין בהם תרועה: ומסע המחנות בשתיים על ידי תרועה ותקיעה.

הכתב והקבלה ד"ה תתקעו ולא תריעו:

שרש "תקע" כולל בעיצת דבר בדבר והתדבקו בו, כמו יעקב תקע את אהלו, (תהל' מ"ז) "כל העמים תקעו כף", וקול התקיעה הוא קול נמשך מתדבק יחד, ונעשה מנעיזת ודחיית רוח הנפיחה בכלי, לכן למקרא העדה והנשיאים ולהתועד יחד ולהתאחד במקום אחד היתה קול התקיעה אשר יורה על ההתאחדות וההתאחדות.

ושם "תרועה" יתכן שהוא משרש "רוע", שהוראתו הנענות והשלטון, כמו (במ' י"ד) "ובניכם יהיו רועים במדבר ארבעים שנה" וכענין (ישע' כ"ג) "רוע התרועעה הארץ, בוע תנוע הארץ"; וקול התרועעה הוא גם כן קול בלתי מתדבק, אבל הוא קול שבירומתנוע, לכן בא קול התרועעה למסע את המחנות, כאלו מודיע להם בו בוא העת להתנועע ממקום למקום ולנסוע.

1. מה השאלה העומדת בפני כל אחד מן הפרשנים האלה?
ומה האופיני בזה לכל אחד מן הפרשנים?

2. מניין ההוה אמינא שבמקרא העדה יהיו גם מריעים, והלא אין זה כתוב בפסוק ג'?

ב. ט' וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם
והרעותם בחצוצרות
ונזכרתם לפני ה' אלוהיכם...

אברבנאל: והנה אמר "על הצר הצורר אתכם" וידוע היה שלא תהיה מלחמה עם האוהב, אבל אמר "על הצר הצורר" להגיד שעל איזה צר שיציר לישראל ועל איזו צרה שיהיו בה, יעשו כן להריע בהצוצרות על ידי הכהנים.

והטעם בזה שהצר לא יבוא בארצם בהיותם עושים רצונו של מקום, כי כבר הובטחו (ויק' כ"ד) "וחרב לא תעבור בארצכם", אבל בהיותם רעים וחמאים יבואו עליהם הצרים שלוחי ההשגחה להענישם; ולכן צוה ית', שיתקעו ויריעו בחצוצרות כדי שהשומעים יחרדו וישובו אל ה', כי הקול המרעיד יחריד לבב האנשים, ובזה יזכרו וישובו אל ה', וכמו שאמר (עמוס ב') "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו?!"

ובהיות תשובתם על ידי התרועעות הזה, יהיו נזכרים לפני ה' אלוהיהם ויושעו...
וענין ה' "זכרון" הזה הוא, שהם בהיותם פושעים לפני ה', יסתיר פניו מהם והוא ענין "השכחה", ר"ל שלא ישגיח בענינם והצללתם, אמנם בשובם אל ה' בתפילה ותשובה ועבוי נפש ויחרדו לפניו, יהיו נזכרים ומוטגחים ונושעים מאויביהם; וזהו שאמר "ונזכרתם" רוצה לומר: עשו באופן שתזכרו,

הכתב והקבלה: ... ויתכן לכוון הדברים על לשון המקרא, לבאר מלת "והרעותם" ענין שבירת הלב ובמיכת הרוח, כמו שנאמר בזהר (מקץ קצ"ה) על הפסוק (תהל' כ"ז ו') "ואזבחה באהלו זבחי תרועה" דכתיב (תהל' ב"א י"ט) "זבחי ה' רוח נשברה". וכמו שפרשתי בפ' אמור "זכרון תרועה". *

והמכוון במלות "והרעותם בחצוצרות" - על ידי חצוצרות תסבבו שבירת הלבבות ובמיכת הרוח (דעמיטיגונג פראורזאכען), ובהוראת ההפעיל, וכן לשון "ונזכרתם לפני..." אתם תהיו בפעלים מן התרועות להתעורר בלבבכם לזכור את אשר שכחתם עד הנה, כי עזבתם מללכת בדרכי ה', והאויבים שבאו עליכם הם שלוחי ההשגחה ית' להענישכם על שהיו מצוותיו כשכוחים מלבבכם, ועתה תתנו לב להיות זכורים ונזהרים לבטות ולפנות אל מצוותיו. מלת "לפני" ענינו כאן לדעתי ענין נטיית הרצון ופניית המחשבה (צור ווענדונג, ריכטונג) כמו "לפנות בוקר"; וכמו (מלאכי ב' י"ג) "פנות אל המנחה" (אויך צו גאטמליכען רייכטונגען עראיננערן); ועל דרך זה יתבאר גם כן מה שנאמר אחרי זה (פסוק י') "והיו לכם לזכרון לפני ה' אלוהיכם", ר"ל: יזכירו אתכם להיות נסויי

הדעת ופנוריי המחשבה בכל העניינים אל השם ית'.

ויותר יתכן אחרי שמצאנו שהדבר אשר מובא אל כח הזכרון מקושר גם באות למ"ד, כמו (דב' ט') "זכור לעבדך לאברהם ליצחק וליעקב" (תהלים קל"ו) "שבשפלו זכר לנו"; גם כאן הלם"ד של "לפני" יורה על זה, ואין "לפני" מלת היחס (פאר), כי אם הוא שם להשגחת השם ית', כמו (תהל' ל' ח') "הסתרת פניך הייתי נבהל", (במ' ל' כ"ה) "יאר ה' פניו אליך" - ר"ל: פני ההשגחה.

ומעם "והרעותם בחצוצרות וזכרתם לפני ה'" התרועות יזכירו אתכם בהשגחתו יתברך, (איר זאלט אין ערינגערונג געבראכט ווערען אן די פארזעהונג)...

וזה בעצמו כמכוון במה שאמר אחרי זה (פ' י') "והיו לכם לזכרון לפני ה'" (זי זאלן אייך דיענען צור ערינגערונג אן די פארזעהונג), שבזמני המועדים, שהם העתים שנקבעו אל השמחה, אשר טבע החומר כשיכול כל בעניינים המשמחים אותו לצאת מדרך הישר יותר מדאי, ובנקל יוכל האדם ליפל ברשת הסמון לרגליו לשכוח את ה', ככתוב (דב' ח') "פן תאכל ושבעת... ושכחת את ה'" וכענין (דב' ל"ב) "וישמע ישראל ויבטח", לכן המציא הוא יתברך תרופה לזה, שבעתים כאלה יתקעו בחצוצרות, שהם יזכירו אותנו בהשגחתו, כי תמיד עינינו ית' עלינו, ולכן קבע לנו הזמנים האלה למועדי שמחה, לזכור בהם הנסים והטובות אשר גמלנו, למען נזכה לפניו בכל מעשינו ולא נתור אחרי שרירות הלב.

* ויקרא כ"ג כ"ד ד"ה זכרון תרועה: גזכור לשבור את הלב ולהכניע את הרוח לפני יוצר כל, על כל אשר הרענו לעשות לפניו... ותרועה משותף במובנו עם שבירה. וכמו שכל שרשי "שבירה" יורו על השבירה המוחשית כמו (יר' כ"ח י"ג) "מטות עץ שברת", ככה יורו על השבירה הרוחנית והמחשבת כמו (תהל' ס"ט כ"א) "חרפה שברה לבי"; והנה שרש "רוע" מצאנוהו על זה הענין, כמו (קהל' א' י"ד) "והנה הכל הבל ורעות רוח" שפרושו שבר רוח - סוף המעשה בא לידי כאב לב...

ושרש "תרועה" היא "רוע" - שבירה, רציצה כמו (תהל' ב' ט') תרועם בשבט ברזל" ולהיות שקול ההברה יוצא בדחיפות רבות ונסהרות זה אחר זה, אשר ידומה כאלו נשבר האויר לחתיכות קטנות (דאס שמעטעוין) לכן אמרו חז"ל שענינה האנחה והיללה... זכרון תרועה היא מצות הכנעת הלב אל התשובה...

1. במה שוים שני הפרשנים ובמה הם נבדלים זה מזה?
2. מה הביא את בעל הכתב והקבלה לפרש את המלה "לפני" במקומו בפרושה המיוחדת?
3. מהו ההבדל בין שני פרושיו הניתנים למלת "לפני"?
4. מהי חולשת ראיותיו לפרושו השני למלת "לפני" שהביא מדברים ט' ומתהלים קל"ו כ"ג?
- xx 5. האם אפשר לישב ע"פ דברי הכתב והקבלה (בשאלה זו ובשאלה הקודמת) לבאר את השוני בין פ' ט' "והרעותם בחצוצרות" ובין פ' י' "והקעתם בחצוצרות"?

ג. ט' והרעותם בחצוצרות

הרכסים לבקעה: אין החצוצרות עושות מלחמה ולא שוברים מלחמה. אבל הנראה בפירוש הכתוב לאמתו הוא כך: ידוע שטיקור משמעות הריע ותרועה הוא הרמת קול נצמון. (זיגעט-גשרי) כמו (יהושע ו'כ) "ויריעו העם", (יהושע ו'ג) "הריעו כי נתן ה'".

ואמר הכתוב: וכי תבוא למלחמה על אויביכם ומיד בבואכם תריטו קול ענות גבורה בחצוצרות, שיהיה לבבכם נטות נכון ביטועתי, כאלו כבר נצחתם. "ונושעתם מאויביכם" עקב כי בטחתם בי בלב שלם.

- (1) מאין שאולה המליצה שבתחילת דבריו (המלים המסומנות בקו)?
- (2) השוה דבריו לדברי בעל הכתב והקבלה. מהו ההבדל העקרוני בין שניהם בתפישת מצוה זו של תרועה בחצוצרות במלחמה?
- x (3) מה יכול בעל הכתב והקבלה לסעון נגד פירוש זה?

השאלות בטעמי המקרא לפרשה זו תבאנה בגליון שלח.

השובע לא הופיע עלון הדרכה